

Nr 37.

Ankom till riksdagens kansli den 16 april 1937 kl. 1 e. m.

Utlåtande i anledning av väckt motion om upphävande av inmutningsrätten till mineralfyndigheter och dess ersättande med ett koncessionssystem.

I en inom första kammaren väckt, till lagutskott hänvisad motion, nr 196, vilken behandlats av första lagutskottet, har herr *Lindhagen* hemställt, att riksdagen ville

1) anhålla att Kungl. Maj:t måtte för riksdagen framlägga förslag till lagstiftning, varigenom inmutningsrätten till mineralfyndigheter upphäves och ersättes med ett koncessionssystem för tillgodogörande av dylika fyndigheter; samt

2) för sin del antaga följande provisoriska

Lag angående inskränkning i inmutningsrätten.

Härigenom förordnas som följer:

Inmutning av mineralfyndighet må ej äga rum, där ej Konungen därtill lämnar tillstånd.

Denna lag träder genast i kraft efter dess promulgerande och gäller till den 1 juli 1938.

I fråga om de skäl, som motionären åberopat till stöd för sin hemställan, får utskottet hänvisa till motionen.

Enligt *nu gällande gruvstadga* av den 16 maj 1884 kan envar genom en viss rättslig procedur (*inmutning*) förvärva uteslutande rätt att bearbeta och tillgodogöra sig en mineralfyndighet. Detta gäller vare sig fyndigheten är belägen å inmutarens egen eller å annan persons mark. Emellertid är *jordägaren* berättigad att till hälften med inmutaren deltaga i gruvarbetet och den därav fallande vinsten. *Inmutbarheten* är enligt stadgan begränsad till vissa uppräknade malmer och mineraliska ämnen, nämligen 1) malmerna till guld, silver, platina, kvicksilver, bly, koppar, järn med undantag av sjö- och myr-malmer, mangan, krom, kobolt, nickel, zink, tenn, titan, molybden, wolfram, vismut, antimon och arsenik samt 2) svavelkis, magnetkis och grafit. Å kronojord, som står under kronans omedelbara förvaltning eller blivit för kronans räkning till brukning på viss tid åt annan upplåten, kunna inmutas jämväl de mineralfyndigheter, vilka innehålla apatit och magnesit. Mine-

ralfyndigheter av andra slag än de nu uppräknade — dock med undantag av stenkols- och saltfyndigheter — hemfalla under jordägarens förfogande.

År 1886 utfärdades en särskild lag angående eftersökande och bearbetande av *stenkolsfyndigheter*, vilken lag år 1917 utvidgades till att omfatta jämväl *saltfyndigheter* samt år 1933 till att gälla även i avseende å *olje- och gasfyndigheter*. Lagen är i olikhet med gruvestadgan uppbyggd på *koncessionssystem*; rättighet att eftersöka och bearbeta fyndigheter av nu ifrågakarande slag är sålunda beroende på särskilt tillstånd (koncession), som meddelas av Konungen.

Alltsedan år 1902 ha gällt särskilda lagbestämmelser angående rätten till *gruvdrift å viss kronojord*. I en den 28 april 1926 utfärdad provisorisk lag om inskränkning i rätten till inmutning inom vissa län, vilken lag år 1932 erhöll giltighet utan tidsbegränsning, stadgas sålunda att inom Norrbottens, Västerbottens och Jämtlands län inmutning för annans än kronans räkning ej utan Konungens för särskilt fall givna tillstånd må ske å kronojord, som ej innehaves under ständig besittningsrätt eller är anslagen till boställe (s. k. odisponerad kronojord).

Det statliga intresset i avseende å gruvnäringen har kommit till uttryck jämväl i det genom ändring år 1910 i gruvestadgan möjliggjorda utläggandet av *statsgruvefält*. Har ett område genom beslut av Konung och riksdag förklarats skola utgöra statsgruvefält, medför detta att inmutning därstädes ej får äga rum. Statsgruvefält utläggas endast å odisponerad kronojord. För närvarande äro statsgruvefälten till antalet 16, samtliga belägna i övre Norrland.

I februari 1920 tillkallade chefen för justitiedepartementet särskilda *sakkunniga* att biträda inom departementet med utarbetande av förslag till ny gruvlagstiftning. De sakkunniga avgåvo den 21 juni 1923 betänkande med förslag till gruvlag (statens offentl. utr. 1924:16). I valet mellan olika system för regleringen av förfoganderätten över mineralfyndigheter funno de sakkunniga att inmutningsrätten vore att föredraga framför koncessionssystemet.

Över betänkandet avgåvos under år 1924 utlåtanden av åtskiliga myndigheter och sammanslutningar.

Kungl. Maj:t uppdrog därefter den 13 mars 1925 åt *socialiseringsnämnden* — vilken tidigare erhållit i uppdrag att verkställa utredning angående lämpligheten av och betingelserna för ett överförande i samhällets ägo eller under samhällelig kontroll av naturtillgångar och produktionsmedel, som vore för landets ekonomi och befolkningens välbefinnande av större vikt eller eljest prövades böra omhänderhavas av samhälleliga organ — att inkomma med yttrande angående de allmänna principerna för en ny gruvlagstiftning och det förslag till dylik lagstiftning, som framlagts av förutnämnda sakkunniga. Till fullgörande av sitt uppdrag avlämnade socialiseringsnämnden i augusti 1927 ett yttrande angående allmänna principer för en ny gruvlagstiftning (statens offentl. utr. 1927: 14). Själva utgångspunkten för nämndens förslag var att

ägande- och förfoganderätten till landets ännu oupptäckta eller ej i bruk tagna mineraltillgångar skulle förklaras tillkomma allenast staten. Från denna utgångspunkt skulle gruvlagstiftningen byggas upp efter ett inmutningssystem, enligt vilket inmutaren och staten skulle njuta andel vardera med hälften i gruvföretag å inmutad fyndighet.

Över socialiseringsnämndens förslag avgåvos utlåtanden av vissa myndigheter och sammanslutningar.

Frågan om en ny gruvlagstiftning blev därefter föremål för *fortsatt beredning inom justitiedepartementet*. Därvid utarbetades med ledning av förenämnda sakkunnigas förslag, socialiseringsnämndens yttrande samt övriga i ärendet avgivna utlåtanden ett nytt *förslag till gruvlag*. Förslaget bibehöll inmutningssystemet och avvisade sålunda tanken på att reglera gruvrätten på grundval av koncessionssystem. Inmutning skulle liksom nu medföra rätt för inmutaren till hälftenandel i gruvan. Den andelsrätt med hälften i gruvan, som för närvarande tillkommer jordägaren, föreslogs skola ersättas med en motsvarande andelsrätt för kronan.

Sistnämnda förslag remitterades den 29 maj 1936 till *lagrådet*, som emellertid ännu ej avgivit utlåtande däröver.

Såsom av utskottets redogörelse framgår har ett upprättat förslag till ny gruvlag under fjolåret remitterats till lagrådet, som emellertid ännu ej avgivit utlåtande över förslaget. Enligt utskottets mening saknar riksdagen anledning att i ett dylikt läge av frågan taga ställning till spörsmålet å vilka huvudgrunder en ny gruvlag bör vara uppbyggd. Ej heller torde föreligga skäl att nu, utan avvaktan på framläggandet för riksdagen av nämnda under behandling varande förslag, genom en provisorisk lagstiftning införa koncession såsom generell förutsättning för inmutning av mineralfyndighet.

Utskottet.

På grund härav får utskottet hemställa,

att förevarande motion icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Stockholm den 16 april 1937.

På första lagutskottets vägnar:

THORWALD BERGQUIST.

Vid detta ärendes behandling ha närvarit:

från första kammaren: herrar *Klefbeck*, *Erik Anderson**, *Velander**, *Ernst Svenson*, *Ruben Wagnsson**, *Branting* och *Otto Wangson*;

från andra kammaren: herrar *Bergquist*, *Lindqvist* och *Lindmark*, fru *Östlund* samt herrar *Ryberg*, *Olsson* i Mellerud, *Johansson* i Krogstorp och *Lindberg* i Stockholm.

* Ej närvarande vid utlåtandets justering.

Reservation

av herr *Branting*, vilken anfört:

»Såväl av principiella skäl som ock med hänsyn till det aktuella läget i världen bör riksdagen, enligt mitt förmenande, bifalla andra punkten i motionärens hemställan och förty antaga den föreslagna provisoriska lagen angående inskränkning i inmutningsrätten. Att inmutning av mineralfyndighet f. n. icke må äga rum annat än med Kungl. Maj:ts tillstånd, synes såsom en synnerligen moderat och rimlig begäran. De nu mellan stormakterna pågående, militära kapprustningarna äro som bekant av gigantiska mått och i detta sammanhang har efterfrågan på allehanda mineralier hastigt och väsentligen ökats. Gruvdrift har nu upptagits på många håll i vårt land, där den nyss ansetts oekonomisk. Den starkt ökade exporten av metallskrot bör även i detta sammanhang uppmärksammas såsom åtminstone delvis föranledd av de stora rustningsintressenternas skärpta efterfrågan på metaller. Det synes uppenbart att under dessa omständigheter rovbrytning eller fara därför kan uppkomma och att en ökad kontrollbefogenhet bör läggas i Kungl. Maj:ts händer.

Det gäller för övrigt icke blott att under denna epok söka spara de svenska mineraltillgångarna till bättre användning än till krigsrustningar i främmande länder, utan också att i möjligaste mån hålla vårt land utanför det hotande världskrigets intressesfär. Mineralexport är f. n. i viss mån jämförbar med vapenexport, och varje ny, mera betydande mineralfyndighet kan nu — om den fritt ställes till förfogande för den profitjagande spekulationen — befaras medföra ökade risker för att Sverige indrages i kommande internationella konflikter.»